

prof. zw. dr hab. arch. Aleksander Noworól
Katedra Gospodarki Regionalnej
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. inż. arch. Pawła Pedrycza
pt. „Instrumenty kształtowania przestrzeni a idea małego miasta.
Propozycje do systemu urbanistyczno-architektonicznego”**

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr. inż. arch. Pawła Pedrycza pt. „Instrumenty kształtowania przestrzeni a idea małego miasta. Propozycje do systemu urbanistyczno-architektonicznego”, napisana na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej pod kierunkiem dr hab. inż. arch. Joanny Giecewicz, prof. PW. Jest to praca w dziedzinie nauk inżyniersko-technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka. W związku z tym, że (zgodnie z art. 179. 1. Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce), przewody doktorskie wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, są przeprowadzane na zasadach dotychczasowych, przedmiotem recenzji jest szczegółowa ocena czy rozprawa spełnia warunki określone w art. 13. ust. 1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595; z późn. zm., określanej dalej Ustawą). Wymogiem art. 13. ust. 1 Ustawy jest, by rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora, stanowiła oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywała ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w art. 187. stawia praktycznie te same wymagania merytoryczne stanowiąc, że „rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej” i dalej wymagając by przedmiotem rozprawy doktorskiej było oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne. Recenzowana dysertacja ma charakter monografii naukowej, do której dołączono streszczenie w języku angielskim. Recenzję napisano pod kątem cytowanych wymogów obu Ustaw.

Uprzedzając, zawartą poniżej, szczegółową analizę rozprawy doktorskiej mgr. inż. arch. Pawła Pedrycza (zwanego w tekście recenzji – Autorem, lub Doktorantem) recenzent formułuje

opinię pozytywną, rekomendując dopuszczenie Autora do dalszych kroków postępowania o nadanie stopnia doktora.

Charakterystyka dysertacji

Recenzowana praca jest obszerna. Obejmuje, wraz z aneksami 331 stron, wielojęzyczną bibliografię oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Na pracę składają się: dwurozdziałowa część wprowadzająca, cztery rozdziały przedstawiające części teoretyczną, badawczą oraz autorską propozycję procedury badawczej. Pracę bardzo interesująco pogłębiają fotografie (99 w głównej części pracy), rysunki planów miast i schematów (36 w głównej części pracy), oraz dwa aneksy (z 87 rycinami).

Problematyka badawcza, tematyka i tytuł pracy

Problematyka badawcza pracy obejmuje zagadnienia związane z procesem zagospodarowania przestrzennego i przekształcaniem małych miasteczek. To tematyka niezwykle istotna – poza przestrzennym – ze społecznego i gospodarczego punktu widzenia. Wynika to ze zmian w funkcjonowaniu małych miast, które w większości utraciły swoje dominujące funkcje związane z bezpośrednią obsługą terenów rolniczych. W konsekwencji miasta małe, średnie i duże weszły na drogę nierównej konkurencji z metropoliami, które w dobie gospodarki opartej na wiedzy dyskontują korzyści aglomeracji, tj. korzyści skali, lokalizacji i urbanizacji, amplifikowane przez globalny proces metropolizacji i powstawanie tzw. przestrzeni przepływów. Małe i średnie miasta wyludniają się a zjawisko to określa się „kurczeniem się” miast. W tej sytuacji, refleksja na temat kształtowania przestrzeni tych ośrodków i nadania im nowej dynamiki rozwoju sytuuje się w centrum współczesnej polityki rozwoju. Wyrazem tego jest choćby ustalenie w projekcie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 jednego z typów tzw. obszarów strategicznej interwencji właśnie w postaci terenów zmarginalizowanych, co dotyczy m.in. miasteczek opisanych przez Autora. Stosując triangulację metod badawczych, Autorowi udało się wniknąć w rozumienie wielu aspektów odtwarzania i tworzenia struktury przestrzennej małych miast. Uczynił to w oparciu o analizy historyczno-teoretyczne dotyczące historii polskich miast, pogłębione analizą miasteczek województwa świętokrzyskiego, a także zestawiając rodzimy system planowania przestrzennego z trzema zagranicznymi studiami przypadków. Na podstawie wymienionych badań, Doktorant zaproponował autorską procedurę postępowania planistycznego, ukierunkowaną na budowanie potencjału małych miast w oparciu o zasoby dziedzictwa materialnego.

Tytuł pracy: „Instrumenty kształtowania przestrzeni a idea małego miasta. Propozycje do systemu urbanistyczno-architektonicznego” trafnie oddaje treść dysertacji.

Cel badawczy pracy

Doktorant określa cel dysertacji słowami: „Wszelkie zawarte w niej wnioski oraz wytyczne, będące rezultatem analizy konkretnych przypadków, dążą do odnajdywania cech wspólnych małych miast polskich (w szczególności środkowopolskich) i wskazywania uniwersalnych rozwiązań. Mając świadomość ich niepełności (...), takie podejście jest potrzebne, także w kontekście dydaktyki.” Cele poznawcze pracy uzupełnione są o względy praktyczne, przy czym Doktorant wskazuje dwa podejścia: „bezpośrednie”, polegające na zaproponowaniu „konkretnej procedury planistyczno-budowlanej, będącej odpowiedzią na negatywne zjawiska przestrzenne w małych miastach i mającej umocowanie w aktualnym systemie prawnym” oraz „ogólne”, którego istotą jest „identyfikacja referencyjnego zestawu cech małomiejskich, zebranie dobrych praktyk, rozpoznanie problemów i dokonanie analiz, które mogą być przydatne w przyszłości w działaniach dotyczących małych miast – niezależnie od systemu planistycznego.” W syntetycznym ujęciu Doktoranta celem pracy „jest przedstawienie możliwości poprawy stanu przestrzeni polskich miasteczek. Ma to doniosłe znaczenie nie tylko ze względu na mierzalne kryteria ekonomiczne, ale też na ich rolę kulturową.”

W opinii recenzenta, ogólny cel pracy i cele praktyczne są trafnie skonstruowane, a przy tym mają istotny walor poznawczy.

Zawartość merytoryczna pracy

Dysertację otwierają dwa rozdziały wprowadzające: „Kontekst” i „Metodologia” (każdy po 14 stron). Podrozdział „Kontekst” przedstawia genezę dysertacji oraz stan badań nad małymi miastami w perspektywie historycznej i urbanistycznej. Dalej Autor wyjaśnia cele pracy, definiuje problem merytoryczny, którym jest zły stan przestrzeni polskich miasteczek oraz – w interdyscyplinarnej perspektywie – zarysowuje ich potencjały, związane z nowymi szansami, jakie stwarzają technologie informacyjne i komunikacyjne oraz obserwowane zmiany stylu życia. Szczególnie ciekawe spostrzeżenia Autora wiążą się ze zjawiskami współczesności, które znajdują w małych miastach właściwe środowisko rozwoju. Doktorant trafnie zauważa szanse rozwojowe małych miast związane z tzw. despacjalizacją, czyli zmniejszeniem znaczenia czynnika przestrzennego dla uwarunkowań i tendencji w lokalizacji i strukturze przedsiębiorstw. Jednocześnie małe miasta „ze swoją ograniczoną i zdefiniowaną czasoprzestrzenią” stwarza dogodne miejsce do życia dla wielu ludzi potrzebujących środowiska w tzw.

„duchu Slow”, stanowiącym upowszechniającą się interpretację współczesnych zmian cywilizacyjnych. Autor podkreśla, że pojawiają się procesy ekonomiczne stwarzające szansę „na włączenie się miasteczek do głównego obiegu gospodarczego, dotychczas dla nich niedostępnego”. Opisując metodykę pracy (błędnie określaną jako „metodologia”, która oznacza naukę o metodach, a nie metodę przyjętą dla konkretnej procedury badawczej), Doktorant formułuje tezy przypisane kolejnym częściom dysertacji, zważając, że (1) małe miasta stanowią odrębny typ osadniczy, charakteryzujący się on zestawem wyjątkowych cech przestrzennych, (2) zły stan przestrzeni polskich miasteczek wynika z zastosowania obu instrumentów gospodarowania przestrzenią, czyli zarówno warunków zabudowy (WZ), jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP), (3) indywidualne „mechanizmy planistyczne stworzone z myślą o małych miastach, których istota odbiega od klasycznego zoningu (strefowania funkcjonalnego), dają pozytywne efekty przestrzenne”. W tymże rozdziale Doktorant precyzuje ramy pojęciowe i czasowo-przestrzenne rozprawy. Za terytorialny obszar badań przyjmuje województwo świętokrzyskie prowadząc badania wszystkich 42 miejscowości spełniających trafnie przyjęte kryteria małomiasteczkowości w sensie przestrzennym. Nie powielając wyводу zawartego w dysertacji, Recenzent uznaje trafność przyjętej metodyki badań, zarówno w odniesieniu do definicji i ram przestrzennych rozprawy, jak i do zasadności wyboru zagranicznych studiów przypadku, stanowiących odniesienie dla autorskich koncepcji, przedstawionych w rozprawie (szczegółowe uwagi – w dalszej części recenzji).

Część 1. rozprawy pn. „Tożsamość przestrzenna małych miast” (70 stron) przedstawia autorskie poszukiwania takiego referencyjnego modelu małego miasta, jako zestawu właściwych dla niego cech. Na podstawie wnikliwego przeglądu procesów historycznych kształtujących małe miasta, Autor wskazuje cechy charakteryzujące rozplanowanie, przestrzeń publiczną, budowle prywatne (mieszkalniowe) oraz budowle publiczne. Na podstawie prowadzonych analiz formułuje opis morfologiczny, czyli istotę „fenomenu małomiejskości”. Zwraca przy tym uwagę na szereg cech, spośród których – za kluczowe – recenzent uważa: oddzielenie struktury miejskiej od otoczenia; charakter sylwety miasta, hierarchiczny układ przestrzeni otwartych, „zaułkowość i nieregularność drugorzędnych przestrzeni publicznych”, wyraźne określenie prywatności przestrzennej, bliskie perspektywy patrzenia, wielofunkcyjność i wielowymiarowość przestrzeni publicznych; obecność zieleni o charakterze dekoracyjnym i rekreacyjnym przy zachowaniu charakteru miejskiego; typowe lokalizacje głównych obiektów publicznych, zdefiniowane typologie zabudowy mieszkalnej, uczestnictwo lokalnej społeczności w procesie wznoszenia domów oraz personalizację zagadnień przestrzennych, polegającą na

odbiciu działań jednostki w skali całego miasta. Tę część dysertacji konkluduje ważna obserwacja Doktoranta, że wartość kulturowa miasteczka „... wyraża się nie tylko w wizerunku elementów materialnych (w skali mikro i makro oraz naturalnych czy wytworzonych przez człowieka), ale również w obszarze dziedzictwa niematerialnego, będącego, często nieświadomym, nośnikiem indywidualnej tożsamości”.

W liczącej 54 strony części 2. pn. „Stan planistyczny i stan faktyczny przestrzeni polskich miasteczek – na przykładzie województwa świętokrzyskiego” Autor formułuje wnioski na podstawie dwóch analiz: zastosowania instrumentów ustawowych w świętokrzyskich miasteczkach oraz stanu przestrzeni miasteczek województwa świętokrzyskiego. Na wstępie Doktorant formułuje szereg pytań badawczych dotyczących skuteczności instrumentów polityki przestrzennej w Polsce. Następnie kategoryzuje sposób prowadzenia tej polityki w konkretnym mieście obliczając wskaźnik, bazujący na założeniu, że im więcej wydanych decyzji WZ w stosunku do pozwoleń na budowę, tym więcej tych pozwoleń opartych jest o WZ (a nie na MZPZP). W efekcie badane miejscowości Doktorant dzieli na trzy kategorie różniące się udziałem WZ w procesie inwestycyjnym. Opisuje też zróżnicowane strategie określania zakresu planów miejscowych. Szczegółowa analiza przestrzenna 42 małych miast prowadzi do konkluzji, że zły stan polskich miasteczek jest konsekwencją nie tylko zastosowania instrumentu polityki przestrzennej, jakim są decyzje WZ, ale także z niskiej skuteczności MPZP. Autor wykazuje, że wpływ WZ i MPZP jest porównywalny. W podsumowaniu rozdziału podkreśla się, że system urbanistyczno-architektoniczny nie dostarcza odpowiednich instrumentów do sterowania rozwojem przestrzennych gmin lub / i nie wymusza właściwego ich stosowania.

Rozdział 3. „Zagraniczne metody regulacji przestrzeni miasteczek – *case studies*” (73 strony) przedstawia wybrane zagraniczne studia przypadków, opisujące rozwiązania, które sformułowano wobec przestrzeni małych miast w lokalnych kontekstach. Przestrzegając rygorystycznie metody polegającej na przedstawieniu kolejno: kontekstu, elementów systemu, elementów wspomagających, cech systemu, efektów przestrzennych oraz potencjału rozwiązania, Doktorant analizuje: system planistyczny miasteczek peryferyjnych na Sardynii (Włochy), indywidualne podejście zainicjowane w Monte Carasso (Szwajcaria) przez L. Snozziego oraz casus Quinta de Malagueira (Portugalia), w którym idee A. Siza zostały twórczo wykorzystane w eksperymencie Jose Duarte. Lektura opisu wybranych przypadków jest niezwykle interesująca, co potwierdza zasadność ich wyboru. We wnioskach Doktorant zauważa, że indywidualne mechanizmy planistyczne stworzone z myślą o małych miastach, a przy tym mechanizmy odbiegające od typowego strefowania funkcjonalno-przestrzennego, mogą dawać pozytywne

efekty przestrzenne. Wśród wspólnych cech zindywidualizowanych systemów przestrzennych Doktorant podkreśla m.in.: zasadność hierarchiczności regulacji od poziomu ponadgminnego, potrzebę autonomii gminy przy zachowaniu wspólnego rdzenia przepisów urbanistycznych, strukturalne – architektoniczne podejście przy wyborze obszarów do szczegółowego przeanalizowania, dwustopniowość regulacji urbanistycznej (spisane reguły + opinie ekspertów), komputerową analizę otoczenia, sprzyjanie różnorodności w ramach jednolitego języka, priorytet struktury w waloryzacji dziedzictwa przy zachowaniu ochrony elementów substancji.

W rozdziale 4. „Propozycja alternatywnej procedury planistycznej” (44 strony) Doktorant przedstawia własną koncepcję systemu planowania małych miast skupiając się przede wszystkim na lokalizacji nowej zabudowy prywatnej. Proponuje też uzupełniająco rozwiązania odnoszące się do pozostałych składowych przestrzeni miasteczka: rozplanowania, przestrzeni otwartych i budynków publicznych. Rozszerza swoje obserwacje wskazując działania o charakterze wspierającym, które nie będąc elementami systemu planistycznego, wpływają jednak na kształt przestrzenny małych miast. Koncepcja Autora zakłada, że – z uwagi na charakter struktury przestrzennej miasteczek – kształtowanie ich przestrzeni poprzez odgórną regulację determinującą formę zespołu zabudowy, co jest istotą MPZP, tworzy nazbyt sztywne uwarunkowania rozwoju. Jednocześnie, na podstawie doświadczeń historycznych oraz obserwacji i analizy istniejącej struktury małomiejskiej, Doktorant stwierdza, że wykorzystująca decyzje WZ metoda formowania zabudowy bliższa jest tradycyjnej miasteczkowej drodze kształtowania przestrzeni niż odgórne, ogólne i „zamknięte” regulacje planów miejscowych. W konsekwencji Autor proponuje konkretną propozycję alternatywnej procedury wydawania decyzji WZ, która ogólnie wpisuje się w aktualny system prawny, a różni się głównie dwoma elementami: (1) dokonywaniem analizy urbanistycznej szerokiego kontekstu urbanistycznego (a nie sąsiedztwa) zakończonej sformułowaniem ramowych parametrów zabudowy oraz (2) wprowadzeniem obligatoryjnej opinii o inwestycji, sformułowanej przez komisję architektoniczną (obecnie zamierzenie analizowane jest jednokrotnie). Niezwykle cenne są uwagi Doktoranta dotyczące poszukiwań układów typologicznych („współczynników miejskości”) w istniejącej zabudowie z wykorzystaniem analiz komputerowych. Konieczna skrótość recenzji nie pozwala na zagłębienie się w szczegóły proponowanych rozwiązań ani w ciekawe dywagacje Autora dotyczące ograniczeń wynikających z proponowanych rozwiązań proceduralnych. Warto podkreślić, że w podsumowaniu rozważań Doktorant przedstawia ich konkretne odniesienia do zidentyfikowanych cech małomiejskich. Zakończenie opisywanego rozdziału jest jednocześnie podsumowaniem całej dysertacji. Autor zauważa, że proponowana metoda regulacji stwarza

możliwość lepszego kontrolowania warunków podejmowania i rozpatrywania decyzji przestrzennych, a potencjalna poprawa przestrzeni poprzez modyfikację procedury przygotowania inwestycji w małych miastach to – wspieranie jednego z filarów tożsamości małego miasta.

Pracę uzupełnia obszerna „Bibliografia” licząca 198 pozycji naukowych oraz 47 pozycji określanych przez Autora jako „inne”, obejmujących teksty aktów prawnych lub dokumentów programowych, artykuły prasowe i popularnonaukowe.

Istotnym uzupełnieniem dysertacji są aneksy. Aneks I., liczący 8 stron, pn. „Polski system planistyczny” przedstawia skrótowo podstawowe instrumenty prawne kształtowania przestrzeni w Polsce (uporządkowane według wprowadzających je ustaw), co pośrednio stanowi uszczegółowienie Części 2. rozprawy. Autor omawia: Ustawę o planowaniu i za gospodarowaniu przestrzennym, akty planistyczne wyższego rzędu (studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, MPZP, decyzje lokalizacyjne, w tym – WZ), Prawo Budowlane, warunki techniczne, Ustawę krajobrazową, Ustawę o rewitalizacji i szkicowo – inne regulacje, jak: Ustawa o gospodarce nieruchomościami oraz Ustawa o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących. W Aneksie II (30 stron) zawarto analizę przestrzenną wybranych do szczegółowego badania 15 miasteczek. Autor opisuje zarówno przestrzeń w małej skali, odbieraną z perspektywy człowieka jak i całość rozplanowania miasteczka. Materiał jest bogato ilustrowany ilustracjami historycznymi, mapami i zdjęciami (w tym – fotografiami lotniczymi).

Dysertacja zawiera też spisy treści w formie zwykłej i rozszerzonej. Całość pracy poprzedzona jest streszczeniem w języku polskim i angielskim.

Charakterystyka formalna pracy

W ogólnej ocenie recenzenta dysertacja jest poprawna z formalnego punktu widzenia. Autor posługuje się poprawnym i rzeczowym stylem wyrażania myśli, opanował też warsztat tworzenia dokumentu o charakterze naukowym (osadzenie w literaturze wniosków o charakterze kompilacyjnym, określanie źródeł cytowanych materiałów). Na podkreślenie zasługuje to, że każdy z rozdziałów otwarty jest uszczegółowieniem przyjętej metodyki, co dodatkowo obrazowane jest przejrzystymi schematami, oddającymi logikę wywodu i sposób dochodzenia do autorskich wniosków.

Praca jest bogato ilustrowana, i choć zdarza się, że ryciny nie są ściśle powiązane z prowadzonym wywodem, to jednak przywołują interesujące odniesienia myślowe, budując wyobrażenie o zamyśle Doktoranta i jego rozumieniu opisywanych fenomenów przestrzennych.

W dysertacji można też znaleźć niedostatki bądź błędy edycyjne, wśród których warto wymienić:

- brak spisów tabel i materiałów graficznych,
- liczne literówki.

Wymienione uchybienia nie wpływają na ogólnie pozytywną ocenę formalną pracy.

Ocena dysertacji pod kątem wymogów ustawowych

Dysertacja jako oryginalne rozwiązanie problemu naukowego

Autor niewątpliwie posiada szeroką wiedzę teoretyczną w zakresie opisywanej problematyki. Praca jest dobrze osadzona w literaturze i materiałach źródłowych. Świadczą o tym liczne odwołania do pozycji bibliograficznych z kluczowych dla dysertacji dyscyplin naukowych, w szczególności:

- architektury i urbanistyki (H. Adamczewska-Wejchert, H.Ch. Alexander, A. Bonenberg, J.P. Duarte, S. Gzell, K. Lynch, G. Maciocco, W. Ostrowski, K. Pawłowska, A. Rossi, L. Snozzi, K. Wejchert, B. Zevi),
- historii, w tym historii architektury i urbanistyki (A. Berdecka, J.T. Frazik, B. Krasnowolski, A. Miłobędzki, H. Samsonowicz),
- gospodarki przestrzennej (W. Budner, M. Castells, B. Jałowiecki, P., Korcelli, T. Markowski, P. Śleszyński).

Praca osadzona jest w interdyscyplinarnym kontekście poznawczym, o czym świadczą odwołania do takich intelektualistów, jak: Z. Baumann, M. Heidegger, czy M. Weber. Ogólnie należy stwierdzić, że Doktorant swobodnie porusza się w poruszanej w dysertacji problematyce badawczej i trafnie, na jej tle, artykułuje program badań własnych.

Należy jednoznacznie stwierdzić, że praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Podsumowując prowadzone analizy teoretyczne oraz część badawczą pracy, Doktorant formułuje wiele ważnych zdaniami recenzenta spostrzeżeń, dotyczących: sytuacji małych miast w Polsce, typologii przestrzeni małomiasteczkiej oraz dysfunkcyjności polskiego systemu planowania zagospodarowania przestrzennego. Ważną obserwacją Autora jest dostrzeżenie w miasteczkach swoistego środowiska zamieszkania i pracy w warunkach rozwoju technologii informacyjnych i komunikacyjnych, a jednocześnie – upowszechnianiu się tzw. postwzrostu, jako filozofii rozumienia procesów rozwojowych w harmonii ze środowiskiem naturalnym. Doktorant analizując, a potem syntetyzując strukturę przestrzenną małych miast podkreśla ich specyfikę, w której zachowany historyczny układ urbanistyczny łączy się ze spontanicznością

aktów kreacji, w której istotną rolę odgrywają jednostki. Wybrane elementy interesujących obserwacji Autora zamieszczono powyżej w trakcie charakteryzowania rozprawy.

Krytykując polski system planowania Doktorant wskazuje konkretne wady, wśród których – zdaniem recenzenta – najistotniejsze to: nadmierny permisywizm elementów systemu; niewłaściwy przedmiot uregulowania, odnoszący się do funkcji i gabarytów zabudowy zamiast typologii i logiki konstruowania formy urbanistycznej i architektonicznej; nieuwzględnianie szerszego kontekstu miejskiego i krajobrazowego w decyzjach WZ; nadmierna sztywność warunków technicznych zabudowy, co utrudnia / uniemożliwia stosowanie zwartych modeli zabudowy; wreszcie – trudność odniesienia się do zmieniających się wzorców zamieszkiwania.

Oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego jest niewątpliwie stworzony przez Doktoranta system prowadzenia inwestycji w małych miastach. Nie znajdując w badaniach potwierdzenia, jakoby MPZP stanowiły lepszą podstawę dla gospodarowania przestrzenią małych miast niż decyzje WZ, Autor proponuje modyfikację procedury warunków zabudowy, uwzględniającą komputerowe wykorzystanie badań typologicznych oraz wprowadzenie zindywidualizowanych metod uzgadniania nowych rozwiązań urbanistycznych i architektonicznych. Jakkolwiek propozycje te budzą pewne wątpliwości recenzenta, opisane w dalszej części niniejszego opracowania, to jednak uznać należy, że skrupulatność podejścia Autora, szczególność opisu proponowanej przez Niego procedury, a także jej samokrytyczny ogląd – wykazują wysokie kwalifikacje intelektualne i naukowe Doktoranta oraz swobodę w formułowaniu nowatorskich rozwiązań. Recenzent uznaje za szczególnie ważną autoanalizę proponowanej procedury, polegającą na przeglądzie cech indywidualnej zabudowy małego miasta w kontekście systemowych propozycji Autora (str. 268-269 dysertacji).

Powyższe argumenty potwierdzają, że recenzowana dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego z zakresu nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

Dysertacja jako demonstracja umiejętności samodzielnego prowadzenia przez Autora pracy naukowej

Doktorant skonstruował program badań własnych i przeprowadził je, wykorzystując triangulację metod badawczych. Metody te objęły cztery główne procedury, stanowiące kanwę czterech części dysertacji.

Typowe cechy przestrzeni małomiejskiej (część 1. dysertacji) sformułowano na podstawie analiz literatury z wielu dziedzin i dyscyplin naukowych (por. uwagi zamieszczone powy-

zej). Wnioski tej części pracy bazują na kompilacji danych, podsumowanej twórczą interpretacją badanych zjawisk i autorską koncepcją typologii struktur przestrzennych małych miast. Drugą część dysertacji, otwiera analiza obecnych aktów prawnych, po której następuje zasadnicze badanie stanu faktycznego przestrzeni polskich miasteczek. Zostało ono zrealizowane na reprezentatywnej próbie miejscowości, poprzez zestawienie danych na temat zastosowanych instrumentów urbanistycznych z efektami przestrzennymi zastosowanych regulacji. Badania miały charakter ilościowy, ujawniający – poprzez wykorzystanie autorskich wskaźników – skalę wpływu poszczególnych instrumentów na zjawiska przestrzenne oraz jakościowy, uwzględniający kompilację takich metod, jak: analiza dokumentów planistycznych, własne analizy przestrzenne, wizje lokalne oraz wywiady z decydentami i interesariuszami lokalnej polityki przestrzennej. Autor przedstawia kryteria wyboru węższej grup miast, poddanych szczegółowej analizie, co dokumentuje treść Aneksu II rozprawy. Autorskie konkluzje tej części znów świadczą o zdolnościach syntetycznego oglądu rzeczywistości przez Autora. Opisane w 3. części dysertacji studia przypadków trzech metod planistycznych stosowanych w wybranych miastach Włoch, Szwajcarii i Portugalii, poprzedzone było rozpoznaniem europejskich systemów planistycznych, przy przyjęciu konkretnych kryteriów wyboru. Rygorystycznie przestrzegana struktura opisu bazuje na badaniach literatury oraz wizytach studyjnych (Sardynia, Szwajcaria). Ujęcie syntetyczne trzech zróżnicowanych modeli procedur planistycznych znów zasługuje na pochwałę. Ostatnia – prospektywna część dysertacji – jest ciekawie skonstruowana. Obejmuje sformułowanie założeń, opis proponowanego systemu, wreszcie dyskusję, przedstawiającą możliwości różnych interpretacji i udoskonalenia własnej koncepcji. To ciekawy sposób prezentacji własnych przemyśleń i propozycji, wymagający rzutkości intelektualnej i zdolności do interdyscyplinarnego oglądu – także antycypowanej – rzeczywistości.

W opinii recenzenta, dobór metod badawczych był trafny z punktu widzenia celu rozprawy. Zdaniem recenzenta Doktorant posiada umiejętność prowadzenia pracy badawczej i wykorzystania jej dla tworzenia oryginalnych rozwiązań determinujących kształtowanie przestrzeni.

Uwagi krytyczne i polemiczne

Zdecydowanie pozytywny odbiór rozprawy mgr. inż. arch. P. Pedrycza nie zmienia faktu, że w trakcie lektury rodzą się wątpliwości i uwagi o charakterze polemicznym.

Po pierwsze – uwaga formalna. Dziwi, dlaczego w tytule dysertacji nie zaznaczono, że obiektem badania jest województwo świętokrzyskie. Czy zasadny jest poziom uogólnienia struktur przestrzennych tego województwa jako modelowych dla wszystkich małych miast w

Polsce? Nie jest to oczywiste, zważywszy na złożoność historii Polski, tę dawną (rozbitcie dzielnicowe) i tę nowszą, związaną z zaborami. Porozbiorowa Polska nadal cechuje się m.in. zróżnicowanymi praktykami przestrzennymi i społecznymi. Recenzent zwraca się o to, by w trakcie obrony, Doktorant odniósł się do uniwersalności swoich propozycji, sformułowanych na podstawie doświadczeń zagranicznych (też jednostkowych, choć to można bardziej zrozumieć) ale i regionalnej specyfiki małych miast.

Kolejna – choć powiązana z wcześniej wymienioną – kwestia wymagająca wyjaśnienia, to oddziaływanie metropolii na małe miasta. Jakkolwiek Miasto Kielce z ok. 200 tys. mieszkańców do metropolii nie zalicza się, to jednak pewne procesy szczególnie związane z suburbanizacją są i tu zauważalne. W województwie mazowieckim, wielkopolskim i małopolskim zróżnicowanie procesów rozwoju małych miast w zasięgu oddziaływania metropolitalnego jest bardzo widoczne. Znowu rodzi się pytanie, czy zatem można uogólniać doświadczenia zbudowane na badaniu województwa świętokrzyskiego. To kolejny temat, który powinien być wyjaśniony przez Doktoranta w czasie obrony.

Analizując funkcjonowanie instrumentów planistycznych, Autor nie przywiązuje należytej roli do narzędzi gospodarowania nieruchomościami. Szczególnie powiązanie procedur planistycznych ze scaleniami wydaje się jednym z ważnych postulatów, ujętych m.in. w – cytowanym przez Doktoranta – raporcie „Przestrzeń życia Polaków”.

Wreszcie – uwaga najważniejsza dotycząca wyboru instrumentu decyzji WZ jako wiodącego narzędzia naprawy systemu planistycznego w małych miastach. Wątpliwość dotyczy tego, czy dwa elementy, którymi Autor wzbogaca procedurę WZ (analiza typologiczna w skali całej jednostki osadniczej oraz debata ekspercka) mogłyby być – lub może nie – wykorzystane przy formułowaniu planów miejscowych. Rozumiejąc porównywalną skuteczność obu instrumentów (MPZP i WZ), co zostało wykazane w badaniach Doktoranta, recenzent zwraca się o przedstawienie w trakcie obrony dysertacji uzasadnienia pominięcia MPZP (czy też – „planu zabudowy” jak określa się odpowiednik planu miejscowego w aktualnych pracach Rządu RP), jako narzędzia, które można wzbogacać dla poprawy instrumentarium polityki przestrzennej.

Wymienione uwagi krytyczne i polemiczne nie podważają wykazanej wcześniej w recenzji jednoznacznie pozytywnej oceny dysertacji.

Wniosek końcowy

W podsumowaniu należy stwierdzić, że w opinii recenzenta rozprawa doktorska mgr. inż. arch. Pawła Pedrycza pt. „Instrumenty kształtowania przestrzeni a idea małego miasta.

Propozycje do systemu urbanistyczno-architektonicznego”, napisana na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej pod kierunkiem dr hab. inż. arch. Joanny Giećewicz, prof. PW, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie architektura i urbanistyka oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wyczerpane są zatem wymagania ustawowe. W opinii piszącego uzasadnia to nadanie mgr. inż. arch. Pawłowi Pedryczowi stopnia doktora nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie architektura i urbanistyka, a Doktorant może być dopuszczony do dalszych kroków postępowania o nadanie tego stopnia.

Głogoczów / Kraków, 21 czerwca 2019 r.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Aleksander Nowak". The signature is written in a cursive style with a large, stylized initial 'A'.